

BACKGROUND PAPER

Vyzbrojování Armády České republiky

Pracovní skupina Bezpečnostní a obranná politika

PROGRAM O ČESKÝCH ZÁJMECH V EVROPĚ PRO TALENTOVANÉ STUDENTY

Autoři:

Kamila Čermáková, Filip Faltejsek, Iveta Hloučová, Jan Hornát, Tomáš Kulda, Aleš Soral

Editor:

Johana Typoltová

Cílem tohoto analytického textu je **zmapovat** veřejnou a odbornou diskuzi o reformě armády České republiky a zvážit možnosti, které má armáda při vyzbrojování.

Tento dokument je dílčím výstupem *Programu o českých zájmech v Evropě pro talentované studenty*. Bude sloužit jako podklad pro veřejnou debatu, kterou think-tank Evropské hodnoty pořádá 27. března 2013 v Praze. **Postoje prezentované v textu vyjadřují názor autorů a nemusejí se shodovat s postoji organizátora (Evropské hodnoty) ani partnerů projektu.**

Projekt "Evropské občanství začíná doma" je finančně podpořen programem Evropské unie Mládež v akci.

Evropské hodnoty jsou think-tank, který přináší kvalifikované názory na zásadní společenská témata a pojmenovává české zájmy v evropských a globálních souvislostech.

Od roku 2005 usilujeme skrze výzkumné a vzdělávací aktivity o informovanou a důstojnou veřejnou debatu zaměřenou na úspěch České republiky ve světě. Nevyhýbáme se složitým a dlouhodobým problémům. Podporujeme taková řešení, díky nimž bude Česko a Evropa svobodnější, silnější a bezpečnější. Jsme nevládní nezisková organizace, která není spojena s žádnou politickou stranou.

NAŠE TÉMATA	Zaměřujeme se na tematické oblasti, které považujeme za rozhodující pro budoucnost České republiky a její působení v Evropské unii.
ODPOVĚDNÉ VLÁDNUTÍ	Liberální demokracie založená na důstojné politické kultuře, dodržování pravidel dobré správy a aktivní účasti občanů.
SEBEVĚDOMÝ ZÁPAD	Pevné transatlantické spojení usilující o udržitelný světový řád stojící na vzájemném respektu s velmocemi jako je Čína, Indie a Rusko.
EVROPSKÁ INTEGRACE	Životaschopné společenství demokratických států umožňující prosperitu uvnitř a ochranu společných zájmů navenek.
VNITŘNÍ BEZPEČNOST	Zachování občanských svobod a společenské soudržnosti zabraňováním extremismu, rozvážnou imigrační politikou a účinnou integrací menšin.
VITÁLNÍ EKONOMIKA	Svobodné podnikání podporované svižnou byrokracií, průhledná a férová soutěž o veřejné zakázky, dynamická exportní politika a důraz na úspory energie.

Vedle vlastní publikační činnosti - vydávání odborných monografií, studií, doporučení, glos a komentářů pro média - pořádáme semináře, konference a školení pro odbornou a širší veřejnost. Na svých akcích zprostředkováváme dialog mezi politiky, odborníky, novináři, podnikateli a studenty.

OBSAH

Úvod do problematiky.....	4
Společné nákupy a interoperabilita.....	5
Český obranný průmysl – tradice a současnost	6
Český zbrojní export	8
Světoví výrobci zbraní.....	9
Případová studie - Částečné přezbrojení AČR útočnou puškou CZ 805 BRE	Error! Bookmark not defined.

Shrnutí

Jak neefektivněji vyzbrojit armádu České republiky (AČR)? Text zkoumá, zdali je zájmem České republiky více investovat do rozvoje obranného průmyslu a vývoje nových technologií či pořizovat více armádní techniky a výstroje v zahraničí.

Finanční situace Ministerstva obrany jej značně omezuje při provádění reformy AČR, které jsou vytyčeny ve strategických dokumentech, například Bezpečnostní strategii ČR z roku 2003.¹ V roce 2013 obranný rozpočet klesl až na 42 miliard Kč.² Rozpočtová kapitola určená na akvizici nové výstroje a techniky tvořila v roce 2011 pouze 13% z celého rozpočtu ministerstva.³ AČR je přitom nutné přezbrojit, aby byla schopna se zapojit do zahraničních misí Evropské unie (EU) či Severoatlantické aliance (NATO). Ministerstvo obrany musí zvážit oba tyto aspekty před uskutečněním dalších reformních kroků.

Nabízejí se dvě možná řešení. První z nich počítá s investicemi do rozvoje českého obranného průmyslu. Druhé preferuje akvizice armádní techniky a výstroje od zahraničních výrobců.

Česká republika má za sebou dlouhou a úspěšnou tradici českého zbrojního průmyslu, která sahá až do dob Rakouska – Uherska. Výroba se rozvíjela i v období obou světových válek a největšího významu dosáhla v období socialismu. Česká republika byla v té době významným exportérem v rámci východního bloku. V roce 1987 dosáhla produkce zbrojního průmyslu 29 miliard Kčs, kdy přibližně 70 % našeho exportu putovalo do Sovětského svazu.⁴ Po rozpadu Sovětského svazu produkce prudce klesla na 4,6 miliard Kč a v současné době jsou pro rozšíření výroby nutné značné investice. Rozvoj českého průmyslu by mohl významně pomoci české ekonomice a především snížit nezaměstnanost.

Získat novou techniku a výstroj může AČR i od zahraničních firem, mezi něž patří například Lockheed Martin, Boeing či BAE, jejichž technika byla prověřena i ve válkách v Iráku a Afghánistánu. Nákupy v

¹ Ministerstvo obrany, „Bezpečnostní strategie ČR,“ Web ministerstva obrany, http://www.army.cz/assets/files/8492/Bezpe_nostn__strategie__R_-_prosinec_2003.pdf zhlédnuto 22.3.2013.

² Ministerstvo obrany, „Resortní rozpočet,“ 24.1.2013, Web Ministerstva obrany, <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>, zhlédnuto 16.3.2013.

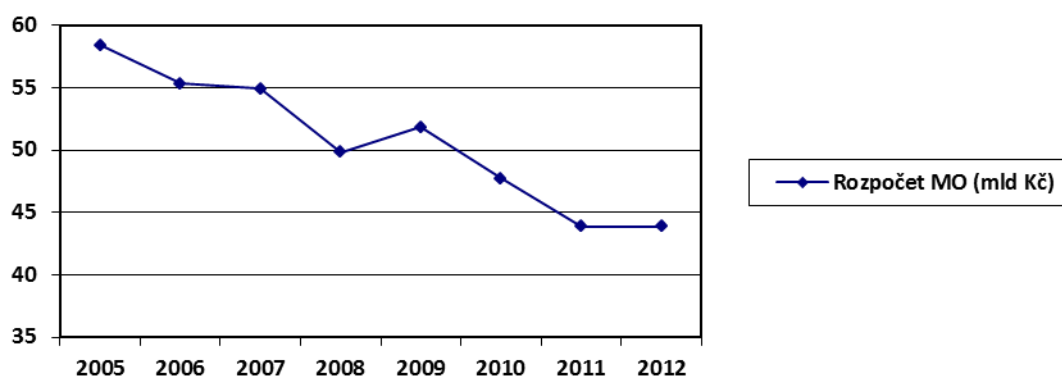
³ Ministerstvo obrany, „Návrh závěrečného účtu státního rozpočtu České republiky za rok 2011 – Kapitola 307 – Ministerstvo obrany,“ Web Ministerstva obrany, http://www.mocr.army.cz/images/id_50001_60000/5146/2011.pdf, zhlédnuto 16.3.2013.

⁴ Ladislav Ivánek, „Ekonomické aspekty konverze české (československé) zbrojní výroby“, Obrana a Strategie, no. 1 (2002): 133, <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2002/1-2002/ekonomicke-aspekty-konverze-ceske-ceskoslovenske-zbrojni-vyroby.html#.UTXqJjCQXMx>, zhlédnuto 5. 3. 2013.

zahraničí může AČR uskutečňovat skrze veřejné tendry nebo za pomoci agentur pro společné nákupy spadajících pod NATO či EU. Výhodou takových nákupů může být nižší cena a pořízení velmi kvalitních produktů. V minulosti však byly tyto nákupy často provázeny korupčními skandály.

Úvod do problematiky

Nakupování výbroje je ztelně ovlivněno aktuální finanční situací Ministerstva obrany, jehož rozpočet, s výjimkou roku 2009, již osmým rokem soustavně klesá – z 58,5 miliard Kč v roce 2005 na schválených 42 miliardy Kč pro rok 2013.⁵ Kapitola rozpočtu určená na akvizici materiálu je navíc krácena nepoměrně více, a dostala se tak například v roce 2011 na cca 6 mld. Kč, tedy přibližně 13% obranného rozpočtu ČR, a lze jen těžko předpokládat, že by v nejbližších letech došlo k jejímu navyšování.⁶

Vzmemme-li v potaz, kolik armádních zakázek bylo v poslední době označeno za značně předražené a manipulované, je jasné, že chceme-li vyjít s takto omezeným rozpočtem, je nutné dosahovat při veřejných zakázkách co nejlepších podmínek a stlačovat cenu na minimum. V posledním roce bylo již podniknuto několik kroků tímto směrem, a lze doufat, že Ministerstvo obrany bude v této snaze pokračovat i nadále.

Od začátku roku 2012 například slouží k akvizičním účelům nově vzniklý Národní úřad pro vyzbrojování, který zprostředkovává veškeré armádní nákupy.⁷ Podobné specializované úřady jsou

⁵ Ministerstvo obrany, „Resortní rozpočet,“ 24.1.2013, Web Ministerstva obrany, <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5146>, zhlédnuto 16.3.2013.

⁶ Ministerstvo obrany, „Návrh závěrečného účtu státního rozpočtu České republiky za rok 2011 – Kapitola 307 – Ministerstvo obrany,“ Web Ministerstva obrany, http://www.mocr.army.cz/images/id_50001_60000/5146/2011.pdf, zhlédnuto 16.3.2013.

⁷ Národní úřad pro vyzbrojování, <http://www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/lide-struktura/nam/narodni-urad-pro-vyzbrojovani-mo-74536/>, zhlédnuto 22.3.2013

běžnou praxí v ostatních evropských státech, a jeho dlouhodobá absence v ČR byla jednou z příčin velkého množství zmanipulovaných zakázek.⁸

Tento úřad pak má několik možností jak vojenský materiál nakupovat. Může tak činit prostřednictvím veřejných tendrů, ve kterých může Česká republika od roku 2011 přijímat i nabídky přímo ze zahraničí bez nutnosti procházet přes české prostředníky. Dříve se tendrů mohly účastnit jen tuzemské firmy nabízející buď české výrobky nebo zastupující zahraniční výrobce. Tento způsob neumožňoval státu přímo jednat se zahraničním výrobcem a navyšoval cenu zakázky o provizi prostřednické firmy, jejíž výše bývala „obchodním tajemstvím“.⁹

Další možností je nákup přes Agenturu NATO pro zabezpečení (NATO Support Agency - NSPA, dříve Agentura NATO pro údržbu a zásobování - NAMSA), která všem členům aliance nabízí širokou škálu služeb od údržby armádní techniky, přes její modernizaci až po zprostředkování výběrových řízení a realizaci akvizičních zakázek. Mezi hlavní výhody tohoto způsobu patří větší transparentnost, menší náchylnost k tlakům ze strany lokálních zájmových skupin a hrazení jen administrativních poplatků místo vysokých provizí. Díky těmto parametrům pak lze dosahovat zřetelně výhodnějších cen oproti standardním veřejným zakázkám.¹⁰

Poslední možností pak je společný projekt „Effective Procurement Methods“ ve spolupráci s dalšími státy EU implementovaného v červnu 2012. Jeho koordinaci může zajistit Evropská obranná agentura podobným způsobem, jako společné nákupy koordinuje NSPA pro NATO. Pilotním projektem bylo shodou okolností logistické zajištění Německo-Rakousko-České Evropské bojové jednotky (Battlegroup) v druhé polovině roku 2012, na kterém se dle odhadů EOA ušetřilo díky společnému nákupu 20-50 % nákladů.¹¹

Společné nákupy a interoperabilita

Hlavním argumentem, proč AČR vyzbrojovat skrze společné nákupy v zahraničí je interoperabilita nasazených českých jednotek v rámci koaličních sil¹². Interoperabilita je schopnost jednotek armád různých zemí efektivně spolupůsobit v místě operace díky užívání stejné výbroje, vybavení a

⁸ Ministerstvo obrany, „Národní úřad pro vyzbrojování MO,“ Web Ministerstva obrany ČR, <http://www.mocr.army.cz/ministr-a-ministerstvo/lide-struktura/nam/narodni-urad-pro-vyzbrojovani-mo-74536/>, zhlédnuto 16.3.2013.

⁹ Natoaktual.cz, „Vláda souhlasí s nákupy vojenské techniky bez prostředníků“, 30.3.2010, Web natoaktual.cz, http://www.natoaktual.cz/vlada-souhlasí-s-nakupy-vojske-techniky-bez-prostredniku-pld-na_zpravy.aspx?c=A110330_185809_na_cr_m00, zhlédnuto 16.3.2013.

¹⁰ NATO Support Agency, „Procurement,“ Web NATO, <http://www.nspa.nato.int/en/organization/procurement/procurement.htm>, zhlédnuto 16.3.2013.

¹¹ Evropská obranná agentura, „EDA launches Effective Procurement Methods Pilot Case“, webové stránky EOA, http://www.eda.europa.eu/info-hub/news/12-06-27/EDA_launches_Effective_Procurement_Methods_Pilot_Case

¹² Parlamentní shromáždění NATO, „177 STC 06 E- Interoperability: The Need for Transatlantic Harmonisation“, webové stránky Parlamentního shromáždění NATO, Zprávy výboru, 2006, <http://www.nato-pa.int/Default.asp?SHORTCUT=1004>, zhlédnuto 11. března 2013.

techniky. Projevila se kupříkladu v průběhu mise v Afghánistánu. Například český voják pod francouzským velením není nijak omezen ve svých bojových schopnostech, neboť techniku používanou Francouzi v případě interoperability zná a nemusí se učit ovládat zcela novou. Dalším významným aspektem je usnadnění logistiky a zásobování v průběhu nasazení v zahraniční operaci. Při nedostatku zásob mohou jednotky armády jedné země dočasně užívat vybavení armády země druhé.

Související výhodou společných nákupů je nakupování pouze takového vybavení, jaké armáda opravdu potřebuje pro efektivní spolupůsobení se spojeneckými armádami. Zahraniční trh navíc české armádě umožňuje přístup ke špičkovým armádním technologiím, obzvláště v podobě pokročilých zbraňových systémů.

Český obranný průmysl – tradice a současnost

Československá zbrojní výroba patřila tradičně na přední příčky světového vojenského exportu. Již v období Rakousko-Uherské monarchie se např. Škodovy závody v Plzni staly monopolním dodavatelem lodních děl pro rakouské námořnictvo. Po první světové válce začal československý zbrojní průmysl s výrobou obrněných vozidel a lehkých tanků, na jejichž produkci se podílely Škodovy závody, ČKD či Tatra. Základ leteckého průmyslu byl položen na počátku 20. let a mezi první sériově vyráběné stíhací letouny patřilo Aero A-18 či Avia BH-21. Mimo Aero a Avii vyvíjely své letouny i firmy Praga, Beneš-Mráz, Zlínská letecká či Tatra.

Ve třicátých letech patřilo Československo mezi největší výrobce a exportéry ručních palných zbraní a střeliva na světě. Přední pozici v produkci zastávala značka Sellier & Bellot a později např. zbrojovky v Brně, Strakonících a Uherském brodě.¹³

Existující infrastruktura z první republiky pomohla rozšíření zbrojní výroby v období komunistického režimu. Největšího rozsahu dosáhla československá zbrojní produkce v roce 1987, kdy přímo zaměstnávala 73 tisíc osob a nepřímo dalších 70 tisíc pracovníků. V letech 1984-1988 vyexportovalo Československo vojenskou produkci v hodnotě \$2,7 miliard (v cenách r. 1985), čímž zaujalo sedmou příčku mezi světovými exportéry.¹⁴

V důsledku rozpadu sovětského bloku a s ním související ztráty exportních trhů, musel v 90. letech český zbrojní průmysl čelit rozsáhlé konverzi – tedy převodu části produkce z vojenské výroby na civilní a transformaci vlastnických vztahů. V letech 1987-1992 dosáhl pokles ve výrobě až 80%, čímž

¹³ Miroslav Šáda a kol., Umlčené zbraně: Československá zbrojní výroba 1918-1939 (Praha: Naše Vojsko, 1966), str. 7.

¹⁴ Ladislav Ivánek, „Ekonomické aspekty konverze české (československé) zbrojní výroby“, Obrana a Strategie, no. 1 (2002): 133, <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2002/1-2002/ekonomicke-aspekty-konverze-ceske-ceskoslovenske-zbrojni-vyroby.html#.UTXqJjCQXMx>, zhlédnuto 5. 3. 2013.

vznikly obrannému průmyslu ztráty odhadované na 10 až 15 miliard Kčs.¹⁵ Ve stejném období klesla zaměstnanost v sektoru na 14 tisíc pracovníků a investice do výzkumu a vývoje byly sníženy o 87 %.¹⁶

Přes peripetie v průběhu konverze zbrojního průmyslu se část české výroby zachovala, často však s přispěním zahraničních subjektů.¹⁷ Zájmy obranného průmyslu dnes hájí Asociace obranného a bezpečnostního průmyslu ČR (AOBP), která je vlivným partnerem státních orgánů a organizací. Produkce vojenského materiálu a techniky v ČR je rozmanitá a sektor přímo zaměstnává tisíce zaměstnanců – následující tabulka obsahuje stručný přehled firem, které se zaměřují výhradně či jen částečně na vojenskou výrobu¹⁸:

Společnost	Zaměření	Přibližný počet zaměstnanců
Aero Vodochody a.s.	Letecká technika	1,300
VOP CZ, s.p.	Modernizace a vývoj vozidel	700
TATRA a.s.	Lehká a těžká vojenská vozidla	2,000
Česká zbrojovka a.s.	Palné zbraně	1,200
RETIA a.s.	Radiolokační systémy	200
Explosia a.s.	Výroba výbušnin, střeliva	450
Sellier & Bellot a.s.	Muniční výroba	1,400
RAMET a.s.	Radiolokační systémy	260
VARIEL a.s.	Vojenské kontejnery	150
PBS Velká Bíteš a.s.	Vývoj a výroba leteckých motorů	760
VR Group a.s.	Vývoj a výroba simulátorů, trenažérů	40
SVOS Přelouč, spol. s.r.o.	Pancéřování vozidel	130
B.O.I.S. – Filtry, spol. s.r.o.	Vývoj a výroba ochranných oděvů a filtrů	20
ALES, s.r.o.	Letecké systémy	40

Český obranný průmysl pak nepřímou zahrnuje i množství firem, které slouží jako sub-dodavatelé různých komponentů pro výrobce vojenské techniky (např. Meopta Přerov dodává optiku pro pušky Uhersko-brodské zbrojovky). Firmy mohou těžit i z tzv. offsetových smluv, které českým producentům nabízejí kompenzaci za nákup zbrojního vybavení v zahraničí – tento případ nastal při

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Josef Procházka, Miroslav Krč, Ladislav Ivánek, Obranný průmysl české republiky po rozpadu bipolarity (Brno: Vojenská akademie, 2003), str. 11.

¹⁷ Například minoritním vlastníkem Aera Vodochody byl americký Boeing, do vlastnických struktur Tatry vstoupil holandský DAF a česko-americká společnost Blue River.

¹⁸ Mezi významné producenty donedávna patřila i Zbrojovka Vsetín, která však ukončila provoz. Jan Hrbáček, „Zbrojovka Vsetín končí. Její problém, tvrdí armáda“, E15, 12. 11. 2012, <http://zpravy.e15.cz/byznys/prumysl-a-energetika/zbrojovka-vsetin-konci-jeji-problem-tvrdi-armada-931557>, zhlédnuto 8. 3. 2013.

pronájmu nadzvukových letounů od švédské společnosti Gripen International.¹⁹ Směrnice Evropské unie však nedávno pozměnila legislativu týkající se offsetů – krok, který podle některých zdrojů poškodí malé státy.²⁰

Faktor, který naopak v posledních letech oslaboval český obranný průmysl, byl podle souhrnné zprávy Ministerstva obrany (MO) o akvizicích vojenského materiálu z roku 2011 systém prostředníků. Při zadávání klíčových zakázek upřednostňovalo MO zprostředkovatelské firmy, což podle některých zdrojů vedlo k předraženým zakázkám.²¹

Souhrnem lze říci, že existující kapacity a tradice českého zbrojního průmyslu mohou sloužit jako pozitivní činitel při rozšiřování výroby v daném sektoru. Rozšíření vojenské produkce napomůže i růstu podpůrných odvětví jako je strojírenství či chemický průmysl.

Český zbrojní export

Během studené války nabyl obranný průmysl na důležitosti. Tehdejší Československo patřilo mezi přední exportní země. Rozdělení Evropy na dva soupeřící bloky jednoznačně určovalo prostor pro export československého obranného průmyslu, který mohl směřovat pouze do spřátelených zemí sovětského bloku. Vzhledem ke změně geopolitických podmínek nelze tuto historickou zkušenost považovat za relevantní z hlediska možného prostoru pro budoucí export českého zbrojního průmyslu.

V ČR je export v oblasti obranného průmyslu regulován pomocí systému licencí, které musí každý podnikatelský subjekt získat, aby mohl exportovat do druhých zemí. Podle výroční zprávy Ministerstva zahraničních věcí z roku 2011 byl největší zájem o licence pro export v oblasti obranného průmyslu do Německa, Polska a na Slovensko v rámci EU a do USA, Thajska a Indie v rámci exportu mimo Evropu.²² Co se souhrnné hodnoty exportu týče, byly nejvýznamnější licence pro

¹⁹ Offsetová smlouva s Gripen International je platná od 14. 6. 2004 do 31. 12. 2014 a profitují z ní desítky českých firem – např. Jihlavan a.s., BRISK Tábor a.s. či Vítkovice Steel a.s. „Offsety“, *Ministerstvo obrany a Armáda České republiky*, <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=6516>, zhlédnuto 8. 3. 2013.

²⁰ Dáša Hyklová, „EU ruší offsety, malé státy nesouhlasí“, *E15*, 27. 7. 2012, <http://zpravy.e15.cz/byznys/obchod-a-sluzby/eu-rusi-offsety-male-staty-nesouhlasi-859002>, zhlédnuto 8. 3. 2013.

²¹ Zpráva uvádí, že zprostředkovatelské firmy „mimo získávání zakázek zároveň v podstatě zlikvidovaly značnou část českých výrobců. Za uplynulých deset let dokázaly ovládnout více než 80 procent domácího obchodu s komoditami obranného charakteru.“ „Zpráva MO: Prostředníci likvidují český zbrojní průmysl“, *Svět průmyslu*, 30. 3. 2011, <http://www.svetprumyslu.cz/domaci/strojirenstvi/30-03-2011/zprava-mo-prostrednici-likviduji-cesky-zbrojni-prumysl.html>, zhlédnuto 8. 3. 2013.

²² 2010 Annual Report on the Control of Exports of Military Equipment, Small Arms for Civilian Use and Dual-Use Items and Technologies 2010 Annual Report on the Control of Exports of Military Equipment, Small Arms for Civilian Use and Dual-Use Items and Technologies in the Czech Republic. 2011. Oslo: SIPRI, str. 6, http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports/czech_republic/czr_10.pdf

export do Rakouska, na Slovensko a do Španělska. V rámci mimoevropských partnerů se jednalo o Saudskou Arábii a Thajsko.²³

Výroční zpráva Ministerstva průmyslu a obchodu z roku 2011 uvádí velice podobný výčet nejfrekventovanějších cílových zemí exportu, nicméně přidává Itálii, jako čtvrtou nejvýznamnější evropskou zemi do hodnoty exportních licencí a dále Thajsko, Izrael a Alžírsko jako nejdůležitější mimoevropské exportní země.²⁴ Na export do jednotlivých zemí mají vliv i politické tlaky, což byl případ Gruzie po válce v roce 2008, kdy Ruská federace vydala dekret hrozící obchodními sankcemi každé zemi, která by do Gruzie dodávala zbraně.

Vzhledem k dobrým a rozvinutým vztahům mezi ČR a státy, do kterých v současné době zbraně vyváží, lze předpokládat, že export tímto směrem bude pokračovat i nadále. Nelze vyloučit, že se objeví další obchodní partneři pro český obranný průmysl, ale vzhledem k měnícím se ekonomickým a politickým ukazatelům ve světě v posledních letech je nelze s přesností odhadnout.

Vzhledem ke schopnosti zbraní ohrozit lidské životy je třeba jejich vývoz regulovat. V roce 1998 přijala Rada EU Kodex jednání v oblasti exportu, který stanovil několik pravidel pro vývoz zbrojního průmyslu. Prvním pravidlem je dodržování mezinárodních sankcí. Dále do kodexu patří respektování lidských práv v zemi dovozu, vyvarování se jakýchkoliv obchodů se zeměmi, které by podporovaly ozbrojený konflikt či terorismus a důraz na zachování míru. V neposlední řadě podle kodexu členské země musí brát v úvahu kompatibilitu exportovaného zboží s armádním vybavením partnerské země a přihlídnout k bezpečnostním zájmům importní země.²⁵

Světoví výrobci zbraní

V případě, že by se česká vláda rozhodla více prostředků investovat do českého zbrojního průmyslu, pak musí zvážit i jeho konkurenceschopnost na světových trzích. Podle prestižního think-tanku SIPRI mezi zahraničními výrobci v současné době vynikají americké firmy. Nejnovější data byla zpracována za rok 2011 a týkají se 100 zbrojních firem s nejvyšším obrátem.²⁶ Pro přehled o světové konkurenci jsme zvolili následující:

Lockheed Martin

²³ 2010 Annual Report on the Control of Exports of Military Equipment, Small Arms for Civilian Use and Dual-Use Items and Technologies in the Czech Republic. 2011. Oslo: SIPRI, str. 6, http://www.sipri.org/research/armaments/transfers/transparency/national_reports/czech_republic/czr_10.pdf

²⁴ Výroční zpráva o kontrole vývozu vojenského materiálu, ručních zbraní pro civilní použití a zboží a technologií dvojího užití v ČR za rok 2011. 2012. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, str. 7.

²⁵ Code of Conduct on Arms Export. 1998. Brussels: EU Council. <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/08675r2en8.pdf>

²⁶ SIPRI, „The SIPRI Top 100 arms-producing and military services companies in the world excluding China, 2011“, <http://www.sipri.org/research/armaments/production/Top100>, zhlédnuto 13.3.2013

Jedná se o největšího výrobce zbraní na světě. Tržba této společnosti za rok 2011 činila přibližně \$36 miliard.²⁷ Lockheed Martin jako nová firma vznikl spojením dalších společností v roce 1995. Její předchůdce Lockheed Corporation, známý svými letouny, existoval od roku 1912. Letecká divize, jejíž součástí jsou i vesmírné letouny, se nyní nazývá Lockheed Martin Aeronautics a právě z ní plyne společnosti největší prestiž a zisk.

V současnosti je nejvyšší prioritou společnosti vývoj víceúčelového letounu páté generace F35, který se má stát páteří amerického letectva. Tento model, díky své schopnosti přistávat na letadlových lodích důležitý především pro posílení námořních jednotek, má však problémy s financováním. Projekt byl kvůli škrtkům v americkém obranném rozpočtu několikrát odložen. Jeho původní cena \$396 miliard bude s největší pravděpodobností navýšena až o \$4 miliardy.²⁸

Firma má za sebou i další důležité, známé a úspěšné programy, například stíhací letouny F22 Raptor (používané kvůli zakazu vývozu pouze americkým letectvem), F117 (nasazené ve válkách na Balkáně, v Zálivu i v Afghánistánu) nebo modernizované F16 (které jsou páteří mnoha letectev). Není možné zapomenout ani na C130 Hercules – legendu dopravního letectva vyráběnou s obměnami přes půl století.²⁹

Lockheed Martin se také věnuje výrobě raket, jako například Hellfire, používanou při bezpilotních útocích. Dalším důležitým produktem jsou bojové systémy TADS/PNVS do helikoptér Apache (od společnosti Boeing).³⁰

Boeing

Společnost je známá zejména civilními letouny. V minulosti byla formována odkupováním a spojováním různých společností. Dnes se jedná o společnost se ziskem \$32 miliard.³¹ Boeing sám se od roku 1916 věnoval spíše bombardérům a větším transportním letadlům, které úzce souvisely s civilní produkcí. Nejznámější jsou modely B17, B29, B47, B50 a hlavně B52 Stratofortress.³²

Spojením s bývalým konkurentem společností McDonell Douglas v roce 1997 získal Boeing i znalosti z oblasti produkce stíhacích letounů a menších zbraňových systémů. Díky tomu jsou dnes v jeho portfoliu takové stroje jako stíhací letouny F15, F18, F18E, ale také úspěšný transportní letoun C17. Po spojení se společností Hughes Helicopters a dalšími menšími výrobci začal Boeing i s výrobou helikoptér a nyní nabízí nejznámější americký model Apache.³³

²⁷ Ibid.

²⁸ Andrea Shalal-Esa, „Insight: Expensive FF-35 fighter at risk of budget „death spiral, Reuters, 15. března 2013, <http://www.reuters.com/article/2013/03/15/us-usa-fighter-f35-insight-idUSBRE92E10R20130315>

²⁹ Lockheed Martin, „Who we are“, <http://lockheedmartin.com/us/who-we-are.html>, zhlédnuto 13.3.2013

³⁰ Ibid.

³¹ SIPRI, „The SIPRI Top 100 arms-producing and military services companies in the world excluding China, 2011“.

³² Boeing, „About us“, <http://www.boeing.com/companyoffices/aboutus/brief.html>, zhlédnuto 13.3.2013

³³ Ibid.

Není možné opominout roli Boeingu v dobývání vesmíru. Jako hrdý partner NASA se účastnil mnoha programů. Mezi ty veřejnosti nejvíce známé patří raketoplán Space Shuttle a nyní i Mezinárodní vesmírná stanice.³⁴

BAE Systems

Mezi stovkou firem podle SIPRI jsou kromě amerických i evropské společnosti. Největší z nich, britská společnost BAE Systems měla za rok 2011 \$30 miliard. BAE Systems jsou nástupcem mnoha jiných britských společností, například British Aerospace (po které zůstala společnosti zkratka ve jméně), British Aircraft Corporation (BAC, spoluvýrobce Concordeu), Supermarine (výrobce Spitfireu), deHavilland (výrobce prvního komerčního tryskového letadla) a dalších.³⁵

V současné době společnost vyrábí například tank Challenger 2 (úspěšně použitý ve válce v Iráku), obrněný transportér CV90 (nasazený v Afghanistanu), dále evropský Eurofighter Typhoon, či pro ČR důležitý JAS 39 Gripen, u kterého BAE zajišťuje komerční stránku, jinak je vyráběn švédskou společností SAAB ve vlastnictví BAE. Z námořních technologií společnosti jsou známé britské letadlové lodě třídy Queen Elisabeth a ponorky třídy Astute.³⁶

EADS

Posledním vybraným výrobcem je konsorcium EADS, které spojuje mnoho civilních i vojenských společností. Nejvýznamnější z nich je pravděpodobně Airbus a jeho vojenská Airbus Military, která vyrobila i nový transportní Airbus A400M či víceúčelový letoun Eurofighter Typhoon. Dalším pro ČR důležitým zbraňovým systémem jsou transportní letouny CASA C295, které u nás zaznamenaly mnoho technických potíží. Jedna z divizí společnosti, Eurocopter, je největším dodavatelem helikoptér na světě. Vyrobila například transportní helikoptér Super Puma či bojový Tiger. Pod konsorcium EADS patří též francouzský Dassault se stíhacím letounem Rafale.³⁷

Vybraný příklad vyzbrojení AČR - Částečné přezbrojení AČR útočnou puškou CZ 805 BREN

Mnoha zakázkám na vyzbrojení AČR se dostalo čtené pozornosti v médiích, namátkou uvedme například nákup nadzvukových bojových letounů Gripen, dopravních letounů CASA, nebo obrněných transportérů Pandur. Nákupu nových útočných pušek pro AČR bylo věnováno o poznání méně pozornosti, nicméně jedná se o zajímavý případ, ve kterém se rozhodovalo mezi nákupem zbraňového systému vyráběného v České republice a systémem vyráběným v zahraničí.

³⁴ Ibid.

³⁵ BAE Systems, „BAE Systems Global Brochure“, <http://globalbrochure.baesystems.investis.com/#/14/>, zhlédnuto 13.3.2013

³⁶ Ibid.

³⁷ EADS, „EADS At a Glance“, <http://www.eads.com/eads/int/en/our-company/EADS-at-a-glance.html>, zhlédnuto 13.3.2013

Ministerstvo obrany ČR vypsalo v roce 2009 tendr na nové útočné pušky pro AČR, které měly nahradit do té doby již přes půl století používané samopaly vzor 58 a umožnit alespoň částečný přechod na standardně využívanou municí NATO v ráži 5,56x45.³⁸ Už v době vypsání tendru se objevily spekulace o jeho nestandardnosti. Kritizována byla především velmi krátká, pouze 30 denní lhůta na vypracování a podání nabídek. Delší, alespoň dvouměsíční, lhůtu požadovali i výrobci zbraní jako Heckler&Koch či Beretta.³⁹

Do tendru se tak nakonec přihlásili jen dva uchazeči, Česká zbrojovka s nově vyvinutou CZ 805 BREN a belgický Herstal s osvědčenou FN SCAR, zastoupený českou společností MPI Group, jejímž majitelem je Michal Smrž, který měl vazby na tehdejšího ministra obrany Martina Bartáka.⁴⁰ V únoru 2010 byl představen vítěz, kterým se stala Česká zbrojovka, jež měla dodat AČR 8000 jejich útočných pušek CZ 805 BREN a příslušenství v hodnotě 1,6 miliard Kč.⁴¹ Finální smlouva hovořila o dodání 7937 pušek CZ 805 BREN ve dvou variantách s příslušenstvím a cca 2,5 milionů kusů munice, celkem za 1,103 miliardy Kč.⁴² Pro ilustraci, peruánská armáda nakoupila začátkem letošního roku 8110 pušek FN SCAR-H přímo od výrobce FN Herstal za \$31,5 miliard, v přepočtu cca 630 milionu Kč⁴³.

Od počátku vypsání zakázky se objevovaly názory, že nákup nově vyvinuté a dosud nevyzkoušené zbraně může přinést problémy v budoucnu, zejména protože nové zbraně měly dostat přednostně jednotky AČR působící v zahraničních misích. I recenze na odborných serverech nevyzněly pro CZ 805 BREN pozitivně. Všimli si například absence vypouštěče závěru, což je věc, kterou již několik posledních generací útočných pušek běžně má, neergonomické navržené páky pojistky/přepínače režimu střelby, problém se zásobníky, nedovírání závěru a zejména tendence zasouvat dva náboje do komory, což vede k zaseknutí zbraně a nutnosti jejího částečného rozebrání před pokračováním ve střelbě.⁴⁴

³⁸ Vladimír Šnidl, "Tendr se uzavírá. Vojáky vyzbrojí novými samopaly zřejmě český výrobce," *Ihned.cz*, 25. ledna 2010, <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-40165540-tendr-se-uzavira-vojaky-vyzbroji-novymi-samopaly-zrejme-cesky-vyrobce>, zhlédnuto v březnu 2013.

³⁹ Vojtěch Blažek, "Historické přezbrojení: Armáda nakoupí samopaly za miliardu," *Ihned.cz*, 17. prosince 2009 <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-39527490-historicke-prezbrojeni-armada-nakoupi-samopaly-za-miliardu>, zhlédnuto v březnu 2013.

⁴⁰ *Ihned.cz*, "Jde se do finále. Armáda vybírá mezi českým a belgickým samopalem," *Ihned.cz*, 7. ledna 2010, <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-39752720>, zhlédnuto v březnu 2013.

⁴¹ Otto Pavel, "Tendr na pušky za 1,6 miliardy vyhrála Česká zbrojovka," *E15.cz*, 1. února 2010, <http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/tendr-na-utocne-pusky-za-1-6-miliardy-vyhrala-ceska-zbrojovka>, zhlédnuto v březnu 2013.

⁴² Armáda České republiky, "Útočná puška 5,56 × 45 mm CZ 805 BREN A1/A2," Web Armády České republiky, <http://www.acr.army.cz/technika-a-vyzbroj/zbrane-a-prostredky/utocna-puska-5-56-x-45-mm-cz-805-bren-a1-a2-58578/>, zhlédnuto v březnu 2013.

⁴³ P. Watson, "El Ministerio de Defensa del Perú adquiere fusiles de asalto FN Scar-H para el Ejército," *Infodefensa.com*, 13. února 2013, [http://www.infodefensa.com/?noticia=el-ministerio-de-defensa-del-peru-adquiere-fusiles-de-asalto-fn-scar-h-para-el-ejercito&categoria=&pais=Per%C3%BA&aleat=6435#googtrans\(es|en\)](http://www.infodefensa.com/?noticia=el-ministerio-de-defensa-del-peru-adquiere-fusiles-de-asalto-fn-scar-h-para-el-ejercito&categoria=&pais=Per%C3%BA&aleat=6435#googtrans(es|en)), zhlédnuto v březnu 2013

⁴⁴ OBOS.CZ, "CZ 805 BREN," Web OBOS.CZ, <http://www.obos.cz/cz-805-bren>, zhlédnuto v březnu 2013.

Tyto problémy se ostatně potvrdily i při ostrém nasazení pušek v misi AČR v Afghánistánu.⁴⁵ Velkým problémem je i to, že zásobníky jsou příliš velké a nevejdou se do vest, či sumek, které standardně AČR v současné době používá.⁴⁶ Otázkou tedy zůstává, jestli v případě nutnosti rychlého přezbrojení na modernější zbraň standardizované ráže NATO nebylo lepší sáhnout po osvědčeném modelu, než podstupovat martyrium s novou a v boji nevyzkoušenou zbraní.

Jako jeden z důvodů akvizice CZ 805 BREN AČR se uvádí snaha České zbrojovky účastnit se tendru na nové útočné pušky pro indickou armádu.⁴⁷ České zbrojovce by velmi pomohlo, pokud by byl její produkt již aktivně používán v jiné armádě, zejména pokud by šlo o armádu členského státu NATO.

Celý případ přezbrojení AČR na novou útočnou pušku tak vyvolává mnoho otázek o koncepci vyzbrojování Armády ČR a o českém obranném průmyslu. I přes výše uvedené problémy s CZ 805 BREN česká vláda ke konci roku 2012 rozhodla, že do roku 2020 dojde k dokončení přezbrojení AČR nákupem dalších zhruba 9600 útočných pušek CZ 805 BREN.⁴⁸

Otázky k diskuzi

1. Je z pohledu současného využívání jednotek AČR nutné navýšit rozpočtovou kapitolu pro vyzbrojování?
2. Měla by Česká republika upřednostňovat české firmy při vyzbrojování AČR?
3. Je z pohledu Ministerstva obrany možné v době rozpočtových škrťů uvažovat o navýšení investic do českého obranného průmyslu?
4. Mají české vojenské výrobky možnost obstát před zahraniční konkurencí? Je možné dosáhnout technologické úrovně zahraničních výrobků při větší investici do českého obranného vývoje?
5. Měly by být výrobky českého zbrojního průmyslu primárně určeny pro vyzbrojování AČR nebo pro export?
6. Je pro ČR případně výhodné, aby své výrobní kapacity pronajala zahraničním zbrojním firmám?
7. Měl by být nákup přes prostředníky zcela vyloučen z možností akvizice nového vojenského

⁴⁵ ČT24, "Vojáci v Afghánistánu se nemohou spolehnout na nové pušky," Web České Televize, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/174280-vojaci-v-afghanistanu-se-nemohou-spolehnout-na-nove-pusky/>, zhlédnuto v březnu 2013.

⁴⁶ GUNEXPERT, "Ohrožuje nespolehlivá CZ 805 životy našich vojáků?," Web GUNEXPERT, <http://www.gunexpert.cz/news/ohrozuje-nespolehliva-cz-805-zivoty-nasich-vojaku/>, zhlédnuto v březnu 2013.

⁴⁷ Jan Grohmann, "Útočná puška CZ 805 BREN pro indickou armádu?," Armádní noviny.cz, 22. ledna 2012, <http://www.armadinoviny.cz/utocna-puska-cz-805-bren-pro-indickou-armadu3f.html>, zhlédnuto v březnu 2013.

⁴⁸ Českénoviny.cz, "Obrana nakoupí tisíce českých pušek kvůli přezbrojení armády," Českénoviny.cz, 5. prosince 2012, <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/obrana-nakoupi-tisice-ceskych-pusek-kvuli-prezbrojeni-armady/874426>, zhlédnuto v březnu 2013.

vybavení?

8. Poskytuje Národní úřad pro vyzbrojování dostatečnou ochranu před manipulováním veřejných tendrů?
9. Mělo by být tendry v budoucnu zcela nahrazeny nákupy přes agentury NATO a EU?
10. Má být AČR vyzbrojována v souladu s možnými zahraničními misemi (zapojení v EU battlegroup atd.)? Podle jakých dalších aspektů se rozhoduje o technologiích, které AČR využívá?
11. Čím by se měl řídit výběr exportních trhů? Je podle Vás pravděpodobná změna orientace na nové státy?